

Drömmen om säkerhet genom Nato är en farlig önskedröm

Hufvudstadsbladet 11 april 2022

Skribenten är professor i filosofi vid Helsingfors universitet och medlem i det socialdemokratiska partiets arbetsgrupp för Europapolitik.

Det är många som nu tror att det är bra för vår säkerhet om Finland upptas som medlem i Nato. Det här ger mig en växande känsla av främlingskap i mitt eget land. Den känslan mildras lyckligtvis av att många som talar för medlemskap i Nato uppmanar till respekt och förståelse för dem som tänker annorlunda.

På samma sätt måste vi som uppfattar strävan till Natomedlemskap som ett tanklöst och farligt misstag respektera och försöka förstå dem som inte håller med oss.

För att det öppna samhället ska ha en framtid behövs nämligen inte bara skydd mot yttre hot, utan också inre sammanhållning. Förutsättningen för den sammanhållningen är att den offentliga diskussionen ger möjlighet till beslut som också de, vilkas vilja i de viktigaste frågorna kommer på skam, kan uppfatta som gemensamma, demokratiska och berättigade. Det är därför civil olydnad och möjligheten till folkomröstningar är nödvändiga verktyg i samhällen som vårt.

Det är alltså illa för Finland om folkomröstningsfrågan förblir marginell i debatten om Natomedlemskapet. Ändå vill jag gå vidare till den fråga som många uppfattar som mera brådskande och grundläggande. Vad är just nu bra för vår säkerhet? Det kanske mest överraskande i den debatt som har förts sedan Rysslands angrepp mot Ukraina är att många säger att grunden för vår bedömning har förändrats.

Det finns förstås ett korn av sanning i detta. Sanningskornet är att den politiska psykologins landskap i Finland förändrades på morgonen den 24 februari. Många upplever nu tidvis en akut rädsla och ångest som de är ovana vid. Jag hör själv till dem. Ändå måste vi minnas att alla seriösa bedömningar av vad som är bra för fred och trygghet i vårt land alltid har haft rädslan för Ryssland (eller Sovjetunionen) som en utgångspunkt. Vi behövde inte den 24 februari för att förstå att vi alltid måste beakta fullt ut att vi har en mäktig granne som, när det vill sig illa, utgör ett existentiellt hot mot Finland och finländarna. En freds-, utrikes- och säkerhetspolitik som inte bygger på den insikten skulle bygga på önsketänkande.

THOMAS WALLGREN
Bild: Leif Weckström

Det finns en stor risk för att den rädsla som nu plågar många av oss gör det svårare än förut att fatta kloka beslut. Det synsättet tror jag förenar dem som kan förefalla att stå längst från varandra, de som sedan länge har varit aktivt engagerade i argumentationen och klart tagit ställning, en del för och andra mot Natomedlemskapet.

Båda åsiktslägren är ense om behovet av säkerhetspolitisk realism. Det måste väl sägas att de också ofta har förenats av sin misstanke att motparten tror att säkerhet kan byggas på drömmar.

Natoförespråkarnas dröm, den dröm som ur misstankens perspektiv inte är annat än ett skimrande luftslott, är att Natos militära styrka, dess artikel fem och, ytterst, de amerikanska kärnvapnen, kan skydda oss mot hotet från Ryssland.

Natomotståndarnas dröm, den dröm som våra belackare, ibland med förakt och ibland med milt överseende, ofta har betraktat som ett utslag av ansvarslost önsketänkande är en annan: drömmen är att vi bäst kan skydda oss mot hotet från Ryssland genom att utanför Nato upprätthålla ett tillräckligt starkt försvar och genom aktiv, multilateral freds- och samarbetspolitik.

Vad kan i dag sägas om dessa drömmar och dessa misstankar? Det nyktra perspektivet är väl att det inte finns något egentligt nytt att säga om dem. Däremot kan den rädsla som nu sprider sig i bästa fall ge anledning att syna dem i sömmarna. Jag vill här bidra med en enda synpunkt.

Det är knappast kontroversiellt om man säger att kärnvapnen, särskilt de amerikanska kärnvapnen, är grundbulten i föreställningen att Finland som medlem av Nato skulle åtnjuta starkare säkerhet än som icke-medlem. Idén är att Ryssland som rationell aktör måste räkna med att ett angrepp mot Nato-Finland kan leda till ett motangrepp som kan inbegripa kärnvapen.

Låt oss lyfta fram resonemanget i fullt dagsljus. Tanken tycks vara den att om Ukraina hade hunnit bli medlem av Nato hade Ryssland inte anfallit. Men vet vi det?

Det sägs att kärnvapenhotet höjer tröskeln till krig. Exakt vad betyder det? Att tröskeln är oöverstiglig? Om det är tanken blir den ofrånkomliga slutsatsen att vägen till den eviga fred som upplysningsfilosofen Immanuel Kant i en berömd essä från 1795 försökte utstaka, är universell kärnvapenupprustning: Om alla länder alltid har en stor kärnvapenarsenal kan det aldrig mera bli krig. Resonemangets logik är obestridlig. Ändå har det få förespråkare. Vi förstår varför om vi tar fallet Finland som exempel.

Anta att Finland blir medlem av Nato. Då öppnar sig två skrämmande perspektiv.

Det ena blir vi varse om vi överger axiomet att Ryssland alltid kommer att vara en rationell aktör som fattar sitt beslut om ett angrepp mot Finland på rationella grunder.

Det andra perspektivet som borde stämma till eftertanke öppnar sig när vi beaktar att Ryssland, just i sin egenskap av rationell aktör, åtminstone i vissa fall kan tänkas göra bedömningen att Nato hellre kommer att låta bli att försvara Finland än att ta risken för förintelse.

Låt oss i tanken ställa tre frågor, en till de nuvarande medlemmarna i Nato, en annan till oss själva, en tredje till Ryssland:

Borde de andra medlemmarna vara beredda att försvara Natomedlemmen Finland med kärnvapen?

Kan vi, om vi blir angripna av Ryssland, önska oss att Nato har beredskap att försvara Finland med kärnvapen?

Är det säkert att Ryssland avstår från att svara med kärnvapen om Nato ingriper till Finlands försvar, med kärnvapen eller utan?

Svaret på alla de här frågorna måste vara nekande.

Om vi inte vill bygga vår säkerhet på en illusion måste vi alltså ta till oss insikten att ett Natomedlemskap ingalunda innebär ett slut på det ryska hotet. Samtidigt kan medlemskapet öka risken för en förintelse av en omfattning som saknar historiskt motstycke. Av den här anledningen hör jag till dem som betraktar drömmen om säkerhet genom en anslutning till Nato som en farlig önskedröm.

Jag hoppas läsaren förstår att jag inte därmed vill säga att vi utanför Nato automatiskt lever i ett paradiset av fred och trygghet. Men aktiv fredspolitik och aktivt arbete för klimaträttvisa och global solidaritet, helst utan medlemskap i en kärnvapenallians, är, enligt min bedömning, fortfarande de bästa vägarna till säkerhet för oss och till den eviga fred som vi ogärna kan sluta att sträva efter.

Thomas Wallgren